

Мельниченко А. В. - аспірант наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

ЗАТРИМАННЯ ЯК ТИМЧАСОВИЙ ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Затримання як тимчасовий запобіжний захід є різновидом заходів забезпечення кримінального провадження, який застосовується щодо особи з підстав та у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України [1].

Проблеми затримання особи відображені в працях багатьох науковців: А. Ф. Волобуєва, О. М. Ларіна, Ю. В. Лук'яненко, Є. Д. Лук'янчикова, М. А. Погорецького, С. М. Стахівського, М. С. Строговича, О. Ю. Татарова, В. М. Тертишника, В. І. Фаринника, А. М. Шаркової та інших, але не всі вони були висвітлені з позиції практичного застосування, що частково відображено у нашому дослідженні.

Новоствореним органом, який здійснює боротьбу з корупцією в Україні, є Національне антикорупційне бюро України (НАБУ).

З метою виконання завдань правоохоронних органів щодо протидії корупції Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 року [2] до КПК України було внесено зміни, зокрема щодо підстав затримання особи без ухвали слідчого судді.

Так, законодавець у п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК України зазначив, що «уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану в учиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі... якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України».

З огляду на цю новелу законодавства, яку не досить чітко регламентовано, можливим є неоднозначне її трактування сторонами кримінального провадження.

Так, постає запитання: чи мають право здійснювати затримання у порядку п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК України інші органи досудового розслідування, крім НАБУ? Значна кількість кримінальних проваджень, що фактично підслідні цьому підрозділу, розслідуються в інших органах, адже НАБУ не прийняло до свого провадження всі підслідні їм матеріали.

Практика засвідчує, що інші підрозділи вже здійснювали затримання особи із вказаних підстав. Так, слідчі Генеральної

прокуратури України спільно з працівниками Служби безпеки України 30 липня 2016 року о 07 год 28 хв на борту літака «Австрійських авіаліній» маршруту «Київ - Відень» в аеропорту «Бориспіль» затримано О. Єфремова. Про це під час брифінгу 30 липня, у суботу, повідомив Генеральний прокурор України Юрій Луценко. Підставою для його затримання стала наявність обґрунтованих підстав вважати, що з його боку можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності (п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК України) [3].

Не врегульовано також питання процесуального статусу особи, яка може підлягати затриманню із вказаних підстав. На нашу думку, на момент затримання в порядку п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК України особа вже має перебувати у процесуальному статусі підозрюваного у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого корупційного правопорушення, а саме - її повинно бути вже належним чином повідомлено про підозру.

Законодавець лише у п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК України використовує поняття саме особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, та надає повноваження уповноваженій особі здійснити затримання не безпосередньо після вчинення злочину, а через деякий час.

Сторона захисту це твердження може трактувати таким чином, що особа вже має мати процесуальний статус, відомості щодо вчинення нею кримінального правопорушення повинні бути внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань із зазначенням конкретної статті Кримінального кодексу України. Адже загальновідомо, що будь-який слідчий групи слідчих, прокурори групи прокурорів, їх керівники можуть змінювати попередню кваліфікацію злочину, визначену ст. 214 КПК України, без жодних відміток про це в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Тому вважати про те, що особа підозрюється у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого корупційного правопорушення, можна лише після винесення відповідного процесуального документа - повідомлення про підозру та внесення відповідної інформації до реєстру.

До того ж, уповноважена особа повинна мати реальні та закріплені підстави вважати, що особа намагається втекти. Вони також повинні бути відображені в протоколі затримання.

На нашу думку, застосування цієї норми зводиться до того, щоб в разі виникнення відповідних підстав, до моменту обрання запобіжного заходу підозрюваному до нього можна застосувати зазначений тимчасовий запобіжний захід з метою протидії його ухилянню від органів досудового розслідування.

Отже, законодавцю, аби унеможливити неоднозначне трактування цієї норми щодо підрозділу, уповноваженого на затримання особи, потрібно внести зміни до КПК України. Якщо він хотів надати виключне право здійснювати затримання лише працівникам НАБУ, то необхідно вказати, що матеріали досудового розслідування не тільки повинні бути підслідними, а й перебувати в провадженні уповноважених осіб цього органу.

Крім того, якщо застосування вказаної норми можливе щодо особи без процесуального статусу, то, відповідно, слід зафіксувати, що особа має об'єктивно підозрюватись у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого корупційного правопорушення. Це подолає суперечність у трактуванні окреслених норм правознавцями, а також попередить безпідставне затримання осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». - Харків : Одиссей, 2012. - 360 с.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/198-19/paran99#n99>. - Назва з екрана.

3. Юрій Луценко: Генеральна прокуратура України затримала О. Єфремова [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&t=rec&id=189835. - Назва з екрана.